

"ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף"

הקשר הנפלא בין הקמת בית תלמוד במצרים לברכה על אור של אבוקה במוצאי שבת

לפי זה מוטלת עלינו חובת הביאור, מה שזימן הקב"ה לאדם הראשון שני רעפים שהקישם זה לזה ויצא מהם אור, איך יכול אור היוצא מהקשת שני רעפים זה בזה, למלא את המקום של האור הגנוז ששימש לאדם הראשון מערב שבת עד מוצאי שבת. זאת ועוד, הלא כלל גדול הוא שכל מה שברא הקב"ה בעולם הוא כדי שנלמד מזה דרך בעבודת ה', הנה כי כן מה נוכל ללמוד ממה שברא הקב"ה בטבע שתתגלה האש על ידי הקשת שתי אבנים זו בזו.

פלפול התורה סגולה נפלאה להחזיר שכחת התורה

חשבתני דרכי לבאר הגילוי הגדול של הקשת שתי אבנים זו בזו כדי להוציא מהן האש, על פי מה שמצינו בגמרא (שבת פז.) כי שבירת הלוחות היא אחד משלשה דברים שעשה משה מדעתו והסכים הקב"ה עמו, ומפרש בגמרא: "מנלן דהסכים הקב"ה על ידו, שנאמר (שמות לד א) אשר שברת, יישר כוחך ששיברת".

ונראה לפרש דקדוק הלשון: "יישר כוחך ששיברת", על פי מה ששינינו בגמרא (עירובין נד.): "מאי דכתיב (שם לב טז) חרות על הלוחות, אלמלי לא נשתברו לוחות הראשונות לא נשתכחה תורה מישראל". מבואר מזה כי על ידי שבירת הלוחות ירדה שכחת התורה לישראל.

והנה מצינו כי פלפול התורה היא סגולה נפלאה להחזיר לימוד שכבר נשכח ממנו, כמבואר בגמרא (כתובות קג): "אמר ליה רבי חנינא לרבי חייא, בהדי דידי מינצת, דאם חס ושלום נשתכחה תורה מישראל מהדרנא ליה

דוגמא של מעלה", כאילו שיש בה לא רק חכמה מעשית, אלא גם ענין נשגב מעין דוגמא של מעלה.

בענין זה מצינו מאמר מופלא מפורט יותר בירושלמי (ברכות פרק ח הלכה ה) עם הוספה שמטעם זה אנו מברכים על האור במוצאי שבת, וכן הוא במדרש (ב"ר יא ב), וכך אמרו בירושלמי:

"שלישם ושש שעות שימשה אותה האורה שנבראת ביום הראשון, שתיים עשרה בערב שבת ושתיים עשרה כליל שבת ושתיים עשרה בשבת, והיה אדם הראשון מביט בו מסוף העולם ועד סופו... כיון שיצאת שבת התחיל משמש החושך ובא, ונתיירא אדם ואמר אלו [אולי] הוא שכתב בו (בראשית ג טו) הוא ישופך ראש ואתה תשופנו עקב, שמא בא לנשכני, ואמר (תהלים קלט יא) אך חושך ישופני. אמר רבי לוי, באותו שעה זימן הקב"ה שני רעפין והקישן זה לזה ויצא מהן האור, הדא הוא דכתיב (שם) ולילה אור בעדני, וברוך עליה בורא מאורי האש. שמואל אמר לפיכך מברכין על האש במוצאי שבתות שהיא תחילת ברייתה".

אמנם צריך ביאור, שהרי ידוע מה שכתב ה"בני יששכר" (כסלו-טבת מאמר ב סימן ח) בשם הרה"ק רבי פנחס מקוריץ ז"ע, כי האור הראשון ששימש לאדם הראשון ל"ו שעות ונגנז אחר כך, לא היה רק אור גשמי אלא בעיקר אור רוחני - אור התורה שאדם צופה בו מסוף העולם ועד סופו, ולכן שימש האור ל"ו שעות מיום שישי בחצות עד מוצאי שבת, כנגד האור הגדול של ל"ו מסכתות שיש בתורה שבעל פה.

בפרשתנו פרשת ויגש כאשר התכונן יעקב לרדת למצרים, כדי לראות את יוסף אחרי שלא ראוהו כ"ב שנה, כתוב (מו כח): "ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה". ופירש רש"י בשם מדרש אגדה: "להורות לפניו, לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה". וצריך ביאור, מה ראה יעקב אבינו על ככה, שבחר מכל בניו ראשי השבטים דוקא ביהודה להתחבר אל יוסף: "לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה", הלא בית תלמוד לתורה והוראה שייך יותר ליששכר עמוד התורה וההוראה.

עוד ראוי להתבונן במה שמצינו מאמר פלא במדרש תנחומא (סימן ו) על השליחות ששלח יעקב את יהודה אל יוסף: "ואת יהודה שלח לפניו. ילמדנו רבינו אימתי מברכין על הנר במוצאי שבת, כך שנו רבותינו אין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו". ובהשקפה ראשונה הדבר מפליא מאד, מהו הקשר בין מה שמברכים על הנר במוצאי שבת אחרי שנהנים לאורו, עם מה ששלח יעקב את יהודה אל יוסף במצרים.

"נתן הקב"ה דעה באדם הראשון מעין דוגמא של מעלה"

פתח דברינו יאיר לפתור חידה סתומה זו, על פי מה ששינינו בגמרא (פסחים נד.): "במוצאי שבת נתן הקב"ה דעה באדם הראשון מעין דוגמא של מעלה, והביא שני אבנים וטחנן זו בזו ויצא מהן אור". וצריך להבין כי הן אמת שיש בזה חכמה גדולה להוציא אש משתי אבנים, בשעה שלא היה נברא בעולם שידע על כך, אולם איך יצדק לומר על כך שנתן בו הקב"ה: "מעין

**"ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה".
מפרש רש"י: "לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה"**

**מדוע בחר יעקב אבינו מכל השבטים דוקא ביהודה ויוסף:
"לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה"**

**ביאור המדרש: "ואת יהודה שלח לפניו,
כך שנו רבותינו אין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו"**

**גמרא: "במוצאי שבת נתן הקב"ה דעה באדם הראשון...
והביא שני אבנים וטחנן זו בזו ויצא מהן אור"**

**האור היוצא מהקשת שתי אבנים הוא רמז,
כי גילוי אור התורה הוא רק על ידי פלפול בין שני תלמידי חכמים**

ימתק להבין בה מאמר הנביא (מלאכי ג טז): "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע, ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו". ודרשו בגמרא (ברכות ו.) פסוק זה על שנים שיושבים ועוסקים בתורה. לפי האמור הביאור בזה, כי כאשר שנים עוסקים בתורה וכל אחד בוחן את דברי חברו, אז מובטח שיהיה להם סייעתא דשמיא כי האמת של תורה תצא לאורה.

לכן דוקא כאשר "נדברו יראי ה' איש אל רעהו, ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו", כי חידושי תורה שנתחדשו בדיבור חברים הם לאמיתתה של תורה וראויים להיכתב לפניו יתברך שמו. וזהו שאמר החכם מכל אדם (קהלת ד ט): "טובים השנים מן האחד אשר יש להם שכר טוב בעמלם".

הלכה כבית הלל משום שהתבוננו בדברי בית שמאי

ועתה בא וראה מה שמצינו מקור נפלא לרעיון נשגב זה בדברי חכמינו ז"ל (עירובין יג:): "שלוש שנים נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו, יצאה בת קול ואמרה אלו ואלו דברי אלקים חיים הן והלכה כבית הלל". ומקשה בגמרא: "וכי מאחר שאלו ואלו דברי אלקים חיים, מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן?". ומתריך: "מפני

וסברותיו בנויים על דרך האמת, וזהו ששינו במשנה (אבות פ"ד מ"ג): "ואל בינתך אל תשען", כי אדם קרוב אצל עצמו ויש לו נגיעות לסברותיו.

לעומת זה עסק התורה בדיבור חברים, תלמידי חכמים המפלפלים בתורה, זה מקשה וזה משיב, זה בונה וזה סותר, הנה מתוך פלפול ודיבור חברים, כאשר כל אחד שומע גם את הצד שהוא מתנגד לדעתו, רק אז יש אפשרות שתתברר ההלכה לאמיתתה של תורה. וזה שמצינו בענין זה מאמרים נשגבים בגמרא (תענית ז.):

"אמר רבי חמא ברבי חנינא, מאי דכתיב (משלי כז ז) ברזל בברזל יחד, לומר לך, מה ברזל זה אחד מחדד את חברו, אף שני תלמידי חכמים מחדדין זה את זה בהלכה. אמר רבה בר בר חנה, למה נמשלו דברי תורה כאש, שנאמר (ירמיה כג כט) הלא כה דברי כאש נאום ה', לומר לך, מה אש אינו דולק יחידי, אף דברי תורה אין מתקיימין ביחידי..."

אמר רב נחמן בר יצחק, למה נמשלו דברי תורה כעץ, שנאמר (משלי ג יח) עץ חיים היא למחזיקים בה, לומר לך, מה עץ קטן מדליק את הגדול, אף תלמידי חכמים קטנים מחדדים את הגדולים. והיינו דאמר רבי חנינא, הרבה למדתי מרבותי, ומחבירי יותר, ומתלמידי יותר מכולן".

מפלפולי". כלומר מדוע אתה רב עמדי, הלא אם חס ושלום תשתכח תורה מישראל, אני מסוגל להחזירה בכוח הפלפול שלי.

וכן מצינו בגמרא (תמורה טז): "אמר רב יהודה אמר שמואל שלשת אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה... אמר רבי אבהו אף על פי כן החזירן עתניאל בן קנז מתוך פלפולו". נמצא כי על ידי שבירת הלוחות שגרמה שכחת התורה לישראל, יש צורך בפלפול ויגיעת התורה כדי להחזיר התורה שנשתכחה.

נקדים עוד מה ששינו בגמרא (נדרים לח.), שהקב"ה מסר כח הפלפול רק למשה רבינו: "ומשה נהג בה טובת עין ונתנה לישראל, ועליו הכתוב אומר טוב עין הוא יבורך". הנה כי כן זהו שאמר הקב"ה למשה: "יישר כוחך ששיברת", על ידי שבירת הלוחות שירדה שכחת התורה, נתחזק כוחך שהוא חלק הפלפול שנמסר לך, כי מעתה יצטרכו ישראל לעסוק בפלפול כדי להחזיר חלק התורה שנשתכח מהם על ידי שבירת הלוחות.

"עשו כתות כתות ועסקו בתורה"

אמנם ראוי לדעת כלל גדול שגילו לנו חכמינו ז"ל, כי אין התורה נקנית ביחיד אלא בדיבור ובפלפול חברים כמו ששינו בגמרא (ברכות סג:):

"הסכת ושמע ישראל (דברים כז ט), עשו כתות כתות ועסקו בתורה, לפי שאין התורה נקנית אלא בחבורה, כדברי יוסי ברבי חנינא, דאמר רבי יוסי ברבי חנינא, מאי דכתיב (ירמיה נלו) חרב אל הבדים ונאלו, חרב על שונאיהם של תלמידי חכמים שיושבים בד בבד ועוסקים בתורה, ולא עוד אלא שמטפשים... ולא עוד אלא שחוטאים".

ולכאורה יפלא מדוע מגיע עונש כל כך גדול: "חרב אל הבדים", על תלמידי חכמים שעוסקים בתורה לבד. אך הביאור על כך הוא, כי העוסק בתורה יחידי יכול לטעות בקלות לסלף ח"ו דברי אלקים חיים, מאחר שאין מי שיעמוד כנגדו לבדוק אם חידושו

אור היוצא מהקשת שתי אבנים אור התורה משני תלמידי חכמים

מעתה יאירו עינינו להבין את מאמר הירושלמי בתוספת ביאור: "שלשים ושש שעות שימשה אותה האורה שנבראת ביום הראשון, שתיים עשרה בערב שבת ושתיים עשרה בליל שבת ושתיים עשרה בעולם והיה אדם הראשון מביט בו מסוף העולם ועד סופו". כלומר ל"ו שעות משעה שנברא אדם הראשון ביום שישי אחרי חצות עד מוצאי שבת, זכה לאור הגנוז שמילא את כל העולם באור זוהר גשמי ורוחני, כי אור גדול זה הוא אור התורה כנגד ל"ו מסכתות בלי שום הסתר שאדם צופה בו מסוף העולם ועד סופו.

"כיון שיצאת שבת התחיל משמש החושך ובא", כי במוצאי שבת חזר הקב"ה והסתיר את האור הגנוז בגלל הרשעים, כמבואר בגמרא (חגיגה יב.): "אור שברא הקב"ה ביום ראשון אדם צופה בו מסוף העולם ועד סופו, כיון שנסתכל הקב"ה בדור המבול ובדור הפלגה, וראה שמעשיהם מקולקלים עמד וגנוז מהן שנאמר (איוב לח טו) וימנע מרשעים אורם, ולמי גנוז, לצדיקים לעתיד לבוא".

"ונתיירא אדם ואמר, אלו [אולי] הוא [הנחש] שכתב בו, הוא ישופך ראש ואתה תשופנו עקב, שמא בא לנשכני, ואמר (תהלים קלט יא) אך חושך ישופני". כלומר שנתירא מהנחש הקדמוני הוא היצר הרע שמפיל את האדם ברשתו, שמא על ידי שנגזו אור התורה יבוא לנשכם ולהרגם, כי אי אפשר להתגבר עליו כי אם על ידי התורה, כמבואר בגמרא (קידושין ל:): "כך הקב"ה אמר להם לישראל, בני בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו".

"אמר רבי לוי, באותו שעה זימן הקב"ה שני רעפין, והקישן זה לזה ויצא מהן האור, הדא הוא דכתיב (שם) ולילה אור בעדני, ובירך עליה בורא מאורי האש. שמואל אמר

במוצאי שבת מברכים על אבוקה הכלולה לפחות משני נרות, רמז על אור התורה היוצא משני תלמידי חכמים

"ולא יכול יוסף להתאפק", משמע שרצה להתאפק, אלא שהמתין לאות מן השמים מתי הוא הזמן להתגלות לאחי

השבטים השיגו כי הפלפול בין יהודה ליוסף הוא מן השמים, כדי לברר מתי הוא הזמן להתחיל גלות מצרים

השבטים אמרו: "מלכים מדיינים אלו עם אלו אנו מה איכפת לנו", מה לנו להתערב בוויכוח שהוא מן השמים

יעקב שלח את יהודה אל יוסף:

"לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה", בכוח פלפול התורה שלהם

אלא שעם כל זאת אחרי משא ומתן בפלפול הכריעו הרוב לחובה, הנה על ידי זה יוצא בירור הלכה לאמיתה של תורה. אולם כאשר כל הסנהדרין ראו לפסוק לחובה על פי סברא מסוימת, בלי שהיה שום צד המביע את התנגדותו לסברא זו, אין האמת יכולה להתגלות כי יתכן שטעו ואינם מרגישים בכך.

מעתה מבואר הטעם שזכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן: "מפני שנוחין ועלובין היו", אין הכוונה שנקבעה הלכה כמותם רק משום שהיו עניים, אלא מאחר שהיו עניים שמו לב לדייק היטב ולהתבונן בדברי בית שמאי, ועל ידי ששמעו הצד המתנגד לדבריהם שקלו היטב האם דעתם נכונה וזכו לכוון להלכה לאמיתה של תורה, אבל בית שמאי מגודל חריפותם לא שמו לב להתבונן כל כך בדברי בית הלל, לכן לא זכו לכוון להלכה כמו בית הלל.

וזהו שדקדקו חכמינו ז"ל לומר: "מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן, מפני שנוחין ועלובין היו ושונים דבריהן ודברי בית שמאי, ולא עוד אלא שמקדימין דברי בית שמאי לדבריהן". כלומר עד כדי כך הקפידו לדייק בדברי בית שמאי, עד שהיו שונים מקודם את דבריהם כדי שיוכלו להשוות בין שתי הסברות, ומאחר ששמעו היטב גם את הצד המתנגד לסברתם, יכלו לבחון היטב את דבריהם וזכו לכוון לאמיתה של הלכה.

שנוחין ועלובין היו ושונים דבריהן ודברי בית שמאי, ולא עוד אלא שמקדימין דברי בית שמאי לדבריהן".

מתמה על כך הגאון הגדול רבי יוסף שאול נאטאנזון זצ"ל ב"דברי שאול" (אגדות הש"ס שם), מהו הקשר בין ענוותנותם של בית הלל למה שנקבעה הלכה כמותם, הלא קביעת הלכה תלויה לכאורה בגדולתו בהשגת התורה ולא במדות הטובות שיש לו. ומבאר הענין בזה על פי מה ששינוי בגמרא (סנהדרין יז.): "סנהדרין שראו כולן לחובה פוטרין אותו".

והביאור בזה, כי אי אפשר לברר הלכה לאמיתה של תורה בלי לשמוע את שני צדדי הספק, לכן רק כאשר תלמידי חכמים מתווכחים ביניהם, יכול כל אחד לבחון את שני הצדדים דבר והיפוכו, ואז מתבררת ההלכה לאמיתה על פי רוב דעות ככתוב (שמות כג ב): "אחרי רבים להטות". וזהו שאמר החכם מכל אדם (קהלת ב יג): "וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החושך". כי כשם שאי אפשר להעריך כראוי את האור רק על ידי החושך, כך אין האמת יכולה להתגלות רק כאשר יבחן מול הצד ההיפוך מן האמת.

והנה כאשר הסנהדרין מחייבים אדם במשפט רק על פי רוב דעות, הנה מאחר שהמיעוט הפוטרם הביעו את התנגדותם,

הפלפול בין יהודה ליוסף גילה את התחלת הזמן של גלות מצרים

בדרך זו במסילה נעלה לבאר מה שבחר יעקב אבינו לשלוח את יהודה אל יוסף: "לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה", על פי מה שמצינו מאמר נפלא על הפגישה של יהודה עם יוסף טרם שנתגלה לאחיו, ככתוב בהתחלת פרשתנו (מד יח): "ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדוני". דרשו על כך חכמינו ז"ל במדרש (ב"ר צג ב) את הפסוקים (תהלים מח ה-ז):

"כי הנה המלכים נועדו עברו יחדיו, המה ראו כן תמהו ונהלו נחפזו, רעדה אחזתם שם חיל כיולדה - כי הנה המלכים נועדו, זה יהודה ויוסף. עברו יחדיו, זה נתמלא עברה על זה וזה נתמלא עברה על זה. המה ראו כן תמהו, ויתמהו האנשים איש אל רעהו. ונהלו נחפזו, ולא יכלו אחיו לענות אותנו כי נהלו מפניו. רעדה אחזתם שם, אלו השבטים, אמרו, מלכים מדיינים אלו עם אלו מה איכפת לנו, יאי למלך מדיין עם מלך".

וצריך ביאור להבין דברי חכמים וחידותם, מה נתכוונו ללמדנו במה שתיארו את המפגש בין יהודה ליוסף, כמפגש בין שני מלכים שכל אחד מתמלא עברה וזעם על חברו, והשבטים מחליטים לעמוד מן הצד ולא להתערב באמרם: "מלכים מדיינים אלו עם אלו מה איכפת לנו".

ונראה לבאר העניין בזה, על פי מה שכתוב בפרשתנו (מה א): "ולא יכול יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו, ויקרא הוציאו כל איש מעלי". משמע שביקש להתאפק אלא שלא היה יכול. והביאור בזה כי יוסף ידע שיגיע הזמן שיעקב ובניו יצטרכו לרדת למצרים, כדי לקיים את גזירת הגלות (בראשית טו ג): "כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם", אלא שלא ידע מתי הוא הזמן הרצוי מן השמים שיתגלה לאחיו, כדי שעל ידי זה ירדו יעקב ובניו למצרים להתחיל את הגלות, והמתין לאיזה גילוי ואות מן השמים.

אבוקה של שני נרות - אור התורה של שני תלמידי חכמים

יומתק להבין בזה מה שתיקנו חכמינו ז"ל לברך במוצאי שבת על אבוקה הכלולה לפחות משני נרות, כמבואר בגמרא (פסחים קג:): "אבוקה להבדלה מצוה מן המוכחר". וכתב הרמ"א (או"ח סימן רצח סעיף א) בשם האגודה: "ונר שיש לו שתי פתילות מיקרי אבוקה". לפי האמור יש בזה רמז על עסק התורה בפלפול על ידי שני תלמידי חכמים, שהם בבחינת שתי אבנים שהוציא מהן אדם הראשון אש במוצאי שבת.

ויש לומר בזה פרפרת נאה, לבאר מה שמצינו מחלוקת בין בית שמאי לבית הלל, בנוסח הברכה שמברכים על האש במוצאי שבת בלשון יחיד או בלשון רבים (ברכות נא:): "בית שמאי אומרים שברא מאור האש, ובית הלל אומרים בורא מאורי האש". ומפרש בגמרא (שם נב:): "דבית שמאי סברי חדא נהורא איכא בנורא, ובית הלל סברי טובא נהורי איכא בנורא". פירוש בית שמאי סוברים שיש רק אור אחד באש, ובית הלל אומרים שיש הרבה מאורות באש. "תניא נמי הכי אמרו להם בית הלל לבית שמאי הרבה מאורות יש באור".

לפי האמור יש לומר כי מחלוקת זו היא לפי שיטתם, כי בית שמאי שהיו חריפים ולא שנו רק דבריהם ולא דברי בית הלל, משום שסברו כי אדם צריך לחקור ולהתעמק בשכלו כדי להגיע לחקר האמת לפי שורש נשמתו, לכן הם סוברים שצריך לברך: "מאורי האש" בלשון יחיד כנגד אש התורה של היחיד.

אבל בית הלל שנהגו לשנות דברי בית שמאי תחילה, משום שאי אפשר לברר את ההלכה לאמיתה רק על ידי פלפול בין שני תלמידי חכמים, לכן הם סוברים שצריך לברך "מאורי האש" בלשון רבים כנגד אור התורה של שני תלמידי חכמים, ומאחר שנקבעה הלכה כבית הלל משום ששנו תחילה דברי בית שמאי, על כן הלכה כמותם גם לענין זה שמברכים: "בורא מאורי האש" בלשון רבים.

לפיכך מברכין על האש במוצאי שבתות שהיא תחילת ברייתה". כלומר שהשפיע לו הקב"ה דעת להוציא אור מהקשת שתי אבנים זו בזו, שיש בזה משמעות גשמית ורוחנית גם יחד, משמעות גשמית כי על ידי הקשת שתי אבנים יוצא אור ממש שמגרש את החושך.

אולם יש בזה גם משמעות רוחנית, שגילה לו הקב"ה בכך, כי הן אמת שבמוצאי שבת גנז את אור התורה, אולם העצה לגלות שוב את אור התורה היא, על ידי פלפול התורה בין שני תלמידי חכמים במטרה לברר וללבן את האמת, שנמשל להקשת שתי אבנים כמבואר בגמרא (סנהדרין כד:): "הרואה את ריש לקיש בבית המדרש, כאילו עוקר הרים וטוחן זה בזה... הרואה את רבי מאיר בבית המדרש, כאילו עוקר הרי הרים וטוחן זה בזה".

ויש לפרש בזה מה שאמרו בגמרא הנ"ל על האור שנגנז: "ולמי גנזו, לצדיקים לעתיד לבוא". לפי האמור הכוונה בזה על הצדיקים שעתידיים להיוולד בעולם ולעסוק בפלפול התורה בדיבור חברים, להם מגלה הקב"ה את אור התורה שנגנז, כי זאת היא הסגולה של עסק התורה בפלפול חברים שמחזיר את אור התורה שנגנז ונשתכח.

הנה כי כן ירווח לנו להבין בזה מאמר הגמרא (פסחים הנ"ל): "במוצאי שבת נתן הקב"ה דעה באדם הראשון מעין דוגמא של מעלה, והביא שני אבנים וטחן זו בזו ויצא מהן אור". כי ענין זה לדעת שאפשר לגלות את אור התורה, על ידי פלפול התורה בין שני תלמידי חכמים המתווכחים זה בזה, הוא בבחינת דעת "מעין דוגמא של מעלה", שהרי מטעם זה יצאה בת קול מן השמים: "הלכה כבית הלל", כי מגודל ענוותנותם היו שונים תחילה דברי בית שמאי כדי לברר את האמת, אשר ענין זה הוא בבחינת גילוי אור האמת על ידי הקשת שתי האבנים - דעתם ודעת בית שמאי.

של התחלת התיקון בגלות מצרים, הבין מזה כי רק הם ראויים להעמיד בית תלמוד במצרים, "שמשם תצא הוראה" - ברורה לאמיתה של תורה, על ידי דיבוק חברים המפלפלים זה בזה בתורה.

מעתה זכינו למצוא פתרון לחידה הסתומה במדרש: "זאת יהודה שלח לפניו. ילמדנו רבינו אימתי מברכין על הנר במוצאי שבת, כך שנו רבותינו אין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו". ויש לומר שנתכוונו ליישב בזה, מה ראה יעקב אבינו על ככה שבחר מכל השבטים דוקא ביהודה ויוסף: "לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה".

על כך מביא המדרש את ההלכה שמברכים על הנר במוצאי שבת כשנהנים לאורו, והטעם שמברכים על הנר דוקא במוצאי שבת הוא, כי אז גילה אדם הראשון את האור היוצא מהקשת שתי אבנים זו בזו, אשר הרעיון הטמון בכך הוא כי אור התורה שנגזר במוצאי שבת, מתגלה רק על ידי הפלפול בתורה בין שני תלמידי חכמים.

וזהו הטעם שבחר יעקב דוקא ביהודה ויוסף, אשר כוח הפלפול ביניהם הביא לגילוי הזמן של התחלת התיקון בגלות מצרים, לכן להם נאה ולהם יאה להקים בית תלמוד במצרים, "שמשם תצא הוראה" ברורה לאמיתה של תורה, שהרי אי אפשר לברר הלכה לאמיתה רק על ידי כוח הפלפול בדיבוק חברים.

על פגישה זו בין יהודה ליוסף מקרא שכתוב: "כי הנה המלכים נועדו, זה יהודה ויוסף. עברו יחדיו, זה נתמלא עברה על זה וזה נתמלא עברה על זה... רעדה אחזתם שם, אלו השבטים, אמרו, מלכים מדיינים אלו עם אלו אנו מה איכפת לנו".

כי כאשר ראו השבטים הקדושים את להט הוויכוח והפלפול בין יהודה ליוסף, השיגו ברוח קדשם כי פלפול חריף זה בין שני מלכים איננו סתם וויכוח, אלא הוא נסתבב מן השמים כדי לגרום בכך בירור באיזה נקודה של אמת, לכן פתחו ואמרו: "מלכים מדיינים אלו עם אלו אנו מה איכפת לנו" - מה לנו שנתערב בוויכוח בין שני מלכים שנסתבב מן השמים.

הנה כי כן יאיר לנו להבין מה שבחר יעקב אבינו לשלוח את יהודה אל יוסף: "לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה", כי יעקב השיג ברוח קדשו שתכלית גלות מצרים היא, לזכך את ישראל כדי שיזכו לקבל את התורה, כמו שכתוב (דברים ד כ): "ואתכם לקח ה' ויוציא אתכם מכור הברזל ממצרים להיות לו לעם נחלה כיום הזה". ופירש רש"י: "מכור - הוא כלי שמזקקין בו זהב". וזהו שאמר הקב"ה למשה (שמות ג יב): "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה", ופירש רש"י שיקבלו ישראל את התורה.

אולם הלא כפי מה שנתבאר - אי אפשר לברר בירור הלכה לאמיתה של תורה רק על ידי פלפול חברים, לכן כאשר ראה יעקב שהקב"ה סיבב מן השמים, כי כוח הפלפול בין יהודה ליוסף הביא לגילוי הזמן

לכן כאשר הגיע הזמן סיבב הקב"ה מסבב כל הסיבות שניגש אליו יהודה, והתחילו להתווכח ולהתפלפל ביניהם בפלפולים שאינם מפורשים בכתוב, כאשר מצד אחד מוכיח יוסף את יהודה שבנימין צריך להישאר אצלו כעבד, כי חשב שעדיין לא הגיע הזמן שיתגלה אל אחיו, ואילו מצד שני מוכיח לו יהודה בדברים כדרבנות, כי אי אפשר שישאיר אצלו את בנימין וטעמו ונימוקו (מד ל):

"ועתה כבואי אל עבדך אבי והנער איננו אתנו ונפשו קשורה בנפשו, והיה כראותו כי אין הנער ומת והורידו עבדיך את שיבת עבדך אבינו ביגון שאולה, כי עבדך ערב את הנער מעם אבי לאמר אם לא אביאנו אליך וחטאתי לאבי כל הימים, ועתה ישב נא עבדך תחת הנער עבד לאדוני והנער יעל עם אחיו, כי איך אעלה אל אבי והנער איננו אתי פן אראה ברע אשר ימצא את אבי".

והנה כאשר שמע יוסף דברים נוראים כאלו על הצער של אביו, הבין מזה כי שלחו לו בכך אות מן השמים שאסור לו לדחות עוד את התגלותו לאחיו, לכן מיד אחר כך כתוב: "ולא יכול יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו, ויקרא הוציאו כל איש מעליו". נמצא כי הפלפול בין יהודה ליוסף הוא שהביא לגילוי ולבירור האמיתי, מתי הוא הזמן המתאים להתחיל התיקון של גלות מצרים.

"מלכים מדיינים אלו עם אלו אנו מה איכפת לנו"

כיון שבאנו לידי כך הנה מה טוב ומה נעים להבין דברי חכמים וחידותם, שדרשו

